

RUTH's bog

- en beretning om opvækst og skolegang i en sydfynsk landsby gennem 1940'erne og begyndelsen af -50'erne.

(Skrevet og oplæst til Ruths fødselsdag den 6. januar 2008. Ruth er født og opvokset i Bakkely Brugsforening i Egense som yngste barn af uddelerparret gennem næsten en menneskealder Aksel og Sofie Jensen).

Hellig Tre Konger.

"Hun skal hedde Ruth" udbrød Pastor Matthesen spontant, da han i Bakkely Brugs så det lille nyfødte skravl - så barnet kom til at bære navn efter den i Ruth's bog kap. 1 - 19 akssamlende svigerdatter af Naomi. Og godt var det, at det blev en pige, for havde det været et hankønsvæsen, ville præsten selvfølgelig have foreslået Kasper eller Melchior - eller Balthazar.

Krigen

Kort herefter udbrød 2. verdenskrig, og Egense blev besat og bevogtet af tyske soldater. Der var mørke over landet, hvad et 2-årigt barn selvfølgelig ikke observerede. Der var heller ikke store forandringer i landsbylivets udfoldelser, når bare folk indordnede sig efter de påbudte restriktioner: altså holde sig hjemme efter mørkets frembrud og fremvisning af ID-kort på forlangende. "Rigtig krig" var der kun en gang, den dag i 1944, hvor folk styrtede ud af husene for at se det brændende fly i luften lige over hustagene, og derefter styrtet ned i Hvidkildeskoven kun 1½ km længere fremme.

Skolestart

Næsten samtidig med FRED I DANMARK begyndte et nyt hold elever, vel knapt en halv snes stykker, i Egense Skole. Det var en blandet flok, alle individualister, for i Egense blev børn opdraget indenfor hvert enkelt hjem 4 vægge. Nogle kunne noget, andre kunne ikke engang snakke rent. Børn blev overladt i Frk. Rasmussens varetægt de første 3 skoleår. Frk. Rasmussen var indbegrebet af en lærerinde, for det var jo hos hende alle og enhver i Egense havde lært at læse. Heldigvis kunne man ikke dumpe, man rykkede op med sin årgang uanset tilegnede kundskaber - eller det modsatte. Den ordblinde dreng fik aldrig lært at læse, gennem samfulde 7 år sad han forgæves og forsøgte at kæmpe sig gennem 1. side i "Ida og Erik". Tidspunkterne for hans læsetimer var af stor underholdningsværdi for klassens øvrige elever, som jo nok var opfordrede til andre sysler, men ikke undlod at bifalde hans anstrengelser med mere eller mindre beherskede latterudbrud.

Frk. Rasmussen var vist nok i al almindelighed sød nok, men tolererede ikke slagsmål i timerne. Hun var en lille sirlig dame, nydeligt påklædt, ofte i lilla nuancer. I hendes hår var trukket en skarp skilning, og det var netop herud fra at små skarpe barnehjerner konkluderede, at hun sikkert var gammel, for helt inde ved hårrødderne var håret grånet, mens den øvrige hårpragt befandt sig i området mellem brunt og hennafarvet.

Hvad skal vi lege?

Små piger leger vel med dukker? Det var som et moderinstinkt var dybt integreret i Ruths psyke fra den tidlige barndom. Først var det ganske almindelige celluloiddukker, men senere, da det var muligt at nå op til håndtaget på en barnevogn, var det genboens børn, der blev puslet og kørt ture med.

Dukkerne skulle der laves mad til, og det i sig selv var der ingen problemer i, for Ruth havde et lille dukkekomfur. Så blev der pakket komfur, gryde, brændstof, tændstikker og hentet havregryn fra havregrynsskuffen i butikken, hvorefter vi fandt en fredfyldt skrænt i grusgraven bag brugsen. Ved siden af Bakkely Brugs lå Bakkekilde Mejeri. Derinde var der mange mennesker i gang, og da træk-og-slip endnu ikke var installeret, var det mejeristernes job at tømme spande. Den fredfyldte idyl med fremstilling af havregrød blev en dag brat afbrudt ved udførelse af dette job, og det var om i en vis fart at flygte væk fra stanken.

Drengene

Parallelt med det beskrevne moderinstinkt følger selvfølgelig en interesse for det modsatte køn. Der var kommet nye folk til byen, blandt andet en ny pige til klassen. Men pigen havde 2 brødre, og den yngste - ja, for en kort stund var Ruth solgt. Hun så ham komme kørende på sin cykel i fuld fart, uden at holde ved styret. Alt imens sang han højt og skingert "Man kan da ikke gøre for at man har charme".

Men det skal indrømmes, at interessen vist hurtigt fortog sig.

Skolen i øvrigt

Efter at have overlevet 3 år i lærerindens regi, blev man overladt til en skolelærer og flyttede fra skolestuen med de små børnepulte til det store klasselokale med borde og stole. I sommerferien havde der været folk i gang med skrappe rengøringsmidler, maling og terpentiner, men det var godt og rart igen at sidde blandt skolekammeraterne, hvoraf det var de færreste man havde set gennem ferien. Gennem flere år spillede vi med hønseringe i frikvartererne, og da Ruth (selvfølgelig) havde et godt håndlag, gik hun som oftest hjem med en god gevinst. I godt vejr styrtede alle ud for at få de bedste pladser i bomme og ribbe, som var eneste udstyr i skolegården.

Mobning - som vist nok dengang blev kaldt "at drille" var godt tidsfordriv, og skal man så mange år efter være "lidt hellig", blev det da nok overdrevet. Det var unægtelig sjovere at være på det drillende hold, end omvendt. "Belønningen" kom, når der kom en storebror eller en forælder op til skolen og forsøgte at tale det forfulgte barns sag. For skolelærer Pedersen havde humoristisk sans, så man fornemmede hans slet slørede smil, når han spurgte, om det kunne være rigtigt, man havde gjort eller sagt de citerede ting!!!

Et af de første skoleår - altså kort efter krigen, kom en dreng med flygtningebaggrund i vores klasse. Alene hans navn var ejendommeligt med endelsen -zky og indikerede, at han var en sjælden art, for i Egense hed man altså Jensen, Larsen osv. I frikvarteret i skolegården dannede der sig en tæt kreds omkring ham, hvor der egentlig bare blev stirret!

Det var sjovt at gå i skole, for trods det, at man sagde "De" til underviserne, var der ret frit spil. Selvfølgelig var der en slags justits, og det hændte da, en blev sat udenfor døren. Det eneste, der blev dømt eftersidning for, var for mange huller i opremsningen i bibelhistorie, men i løbet af 7 år i Egense Skole kunne de fleste børn den lille grønne bibelhistorie udenad. For bibelhistorie var det faste punkt i undervisningsplanen.

Den dreng, som vel nok bibragte undervisningen de fleste underholdende momenter, var nabo til skolen. Han blev opdraget hos sin mormor, og der gik rygter om, at han af og til var hjemme og få nogen på ørerne i frikvarteret. Det blev så gengældt med, at han snuppede bedstemoderens tænder - hvor de nu har ligget, og midt i timen kunne han så finde på at tage dem i munden.

Julen

Julen begyndte 1. december. Så blev der fabrikeret julepynt til det store juletræ, som Hvidkilde skovdistrikt leverede til samlingshuset. I de små klasser blev der lavet musetrappes, guirlander og klippet engle af hvidt karton. Nå vi så kom ind til skolelæreren, skulle vi lave stjerner, dem dør af lange, hvide strimler. Den 21. december var der skolejuletræ. Nu var det jo kort efter krigen, og derfor var der pga. vareknaphed næsten fælles regler, som betød, at pigerne fik ny julekjole hver 2. år - og drengene nyt tøj - i 2 år skulle man vel nok kunne passe sit tøj. Vi dansede om juletræ og fik godteposer incl. cox orange-æbler leveret fra Alfred Espensen på Hellegårdsvej (som i øvrigt var død). Så blev træet plyndret, og vi måtte tage julepynten med hjem. For den 22. havde Rantzausminde skole juletræsfest, og de havde lavet deres eget pynt. Til slut blev der spillet op til dans med musik af en rigtig spillemand, som hed Rasmus.

Pengene til juletræsfesten blev samlet ind blandt sognets beboere. De ældste skolebørn gik rundt fra sted til sted med en åben liste (det var mest indbringende), hvor folk så skulle skrive sig på med navn og beløb.

Salg af høstblomster m.v.

I det hele taget kom skolebørnene en del rundt i hjemmene. Datidens hjælpearbejde bestod for en stor del af indtægter ved salg af høstblomster, julestjerner, Dybbøl-mærker og den slags ting. Salget foregik på den måde, at skoler landet over fik til-

sendt sådanne mærker, og så blev børnene sendt ud 2 og 2, så alle husstande fik besøg. Den 10- eller måske 25-øre kunne alle afse, børnene fik motion og lærte deres landsby at kende. Og lavede et stykke velfærdsarbejde.

Kirkekor

Og så skete det. Grev Aksel på Hvidkilde skulle giftes, og man bad skolebørn fra Egense skole om at danne kirkekor. Det var et ærefuldt hverv, som alle gik højt op i. Vi skulle stå oppe ved orgelet og synge bl.a. "Det er så yndigt at følges ad" - og vi øvede og øvede. Alle skulle være med, og læreren dirigerede med sin pegepind - og enkelte fik et prik oven i hovedet og fik at vide, at det måske var bedst kun at mime! Bruden kom fra England og var hvid og smuk.

Er det nødvendigt at sige, at Ruth selvfølgelig havde den bedste sangstemme.

Fødselsdage

Gennem hele skoletiden blev fødselsdage holdt efter et bestemt mønster, piger for sig og drenge for sig, men altid på samme vis, fra kl. 14.30 til kl.20. Vi var for det meste henvend en halv snes piger, og det krævede en plade i spisebordet. Normen for fødselsdagsgaven var en bog eller 2 kroner, enkelte forældre havde ikke fulgt med i prisudviklingen og de sendte så barnet afsted med kun 1 krone. Først blev der serveret kakao med boller og forskellige slags kage incl. lagkage. Så blev der leget inden "middagen", der som regel bestod af medisterpølse og derefter dessert. Og så var festen forbi. I vinterperioden herskede der ingen tvivl, vi legede dilletant. Ruth førte an hvad angår indhold, instruktion samtidig med hun selvfølgelig selv spillede hovedrollen. Sådan var det, og der var aldrig nogen, som forsøgte at gøre hende rangen stridig.

Da Ruth har fødselsdag Hellig 3 Konger (6. januar) sluttede hendes fest altid med, at vi dansede om juletræ.

Sommerudflugter

Skolelærer Pedersen afløste den legendariske lærer Jørgensen, som havde været enerådende i skolen i en længere årrække. Hans opfattelse af en udflugt havde været en eftermiddag ved Tankefuld. Men nu kom der nye kræfter til, så man bevægede sig via Vindebyøre og Svanneke bakker videre helt til Odense, Sønderborg og sågar en 4-dages tur til Århus efter en helt ny model, der hed udveksling. Skolebørnene fra Århus (Hjortshøj Skole) blev altså som vi indkvarteret i private hjem, da det blev deres tur.

Skolekomedier

Det var også nytænkning i Egense med skolekomedie. Første gang var i anledning af en større Red Barnet indsamling, hvor de ældste elever fik hovedrollerne i "Prinsessen på ærten", men der var roller til alle. Blandt andet var alle mindre piger hofdamer, men vi skulle forholde os i nogenlunde ro og orden, for vores kostumer bestod af silkepapir hæftet nederst på kjolen. Foruden underholdningen med komedien var der forskellige andre ting stablet på benene, noget som kunne tjene penge ind til det gode formål. Ved disse lejligheder var der altid bazar, hvor velmenende kvinder havde hæklet kraver og bundet lavendelposer som de altdominerende gevinster.

Fra da af blev der også spillet nissekomedie hvert år til juletræsfesterne.

Sport og fritid

Om vinteren gik man til gymnastik og om sommeren til håndbold. Ruth var selvfølgelig den bedste, den første til "hoppeskud" og topscorer til træning såvel som til kamp. Vi cyklede rundt til sportsstævner og turneringskampe på Sydfyn og Tåsinge, den lange bakke op til Bjerreby skulle forceres, før vi var klar til omklædning i Egenses farver, hvide shorts og blå trøjer. Men alle var jo cyklende rundt til kampene, og det styrkede kun konditionen.

Er det nødvendigt at nævne, at til specielt springgymnastik var Ruth suveræn, hun fløj over plinten i løbespring, og til skråspring har det været en fryd for Anet - indbegrebet af pige/kvinde gymnastiklederen - at se hendes flotte strakte knæ og vrist. Drenge- og "karle"-gymnastik tog Aksel sig af. Carl August, genbo til sportspladsen, var så til gengæld på banen sæsonen igennem som fører af håndboldfløjten.

Ruth står i bagerste række yderst til højre. Ella, som må have forfattet talen, står i bagerste række nr. to fra venstre.

I gennem 40'erne og begyndelsen af 50'erne var det frostvejr om vinteren, ingen tvivl om det. Det betød skøjteføre. En utallig mængde af børn drog rundt fra sted til sted og sled simpelthen isen op. I begyndelsen af sæsonen var det oversvømmelser på bøndernes marker, som hurtigt frøs til og som altså også hurtigt blev slidt ned, men senere blev store damme og sågar Sørup sø taget i brug. Det var indbegrebet af fryd og fornøjelse og overskyggede fuldstændigt det sviende ubehag, man oplevede, når man kom hjem til aftenid og fik "cellulds"-skibukserne af og med en mors venlige deltagelse fik plejet de ildrøde lår med kartoffelmel eller andre dulmende midler.

Kultur

Egense skole tog sin opgave som kulturel opdrager af en flok landsbybørn nogenlunde alvorligt. Der kom en del omrejsende entertainere, så som tryllekunstnere og dyretæmmere, en slags minizooloisk have med bl.a. aber, som vi godt måtte fodre med makaroni! - vi kendte ikke spaghetti dengang - og andre i lidt mere opdragende øjemed, f.eks. færdselslære og miljøvogtere - tro det eller lad være - noget med færdsel i skove og fredede områder.

Og så kom vi i skoleteater. I Svendborg fandtes nemlig et rigtigt teater med loger, balkoner og røde plydsmøbler, og en gang om året forevistes teater for skolebørn. Vi var med lige fra 4. skoleår, og det var ikke Kaj og Andrea eller Pyrus-lignende ting

man foreviste. Nej, det var højkulturelle skuespilforfatteres værker, vi blev præsenteret for: Maskerade, Svend Dyrings Hus og Troid kan tæmmes. Det kan oplyses, at sidstnævnte er skrevet af Shakespeare. Det var en oplevelse at komme i teater, men indrømmet, vi forstod ikke en brik. Og det har ligget så langt udenfor vor forståelses områder, at man fra skolens side anså det for tidsspilde at gennemgå indholdet med os.

Eksamen

Det blev kaldt eksamen, når skolekommissionen med præsten i spidsen for 4 habitklædte gårdejere og håndværksmestre fra sognet skulle se og høre, om vi havde lært noget. Skolebørnene, som også var klædt i det nye tøj, blev sat til i kor at citere et par sider bibelhistorie, skrive diktat og synges et par fædrelandssange. Og da man som tidligere beskrevet ikke kunne dumpe, fortsatte alle på næste klasstrin. Der var 7 års tvungen skolegang, men hvis et barn var født i sidste halvdel af kalenderåret var det 2 år i sidste klasse, for man skulle være fyldt 14 år for at blive konfirmeret. Men da der som oftest kun var få børn i skolen hjalp det lidt på klassekvotienten, ja selv 6-årige børn kunne blive indskrevet !

Eksamen sluttede med eksamensbal i forsamlingshuset, men de fleste børn havde jo også gået på danseskole, en tilrejsende institution, som i vinterhalvåret lærte os foxtrot x 1 om ugen.

Konfirmationen

Det bedste ved konfirmationen var ungdoms- eller andendagsgilderne. Man blev budt med hos de børn, som gik ud af skolen året før en selv, da vi jo havde været skolekammerater det sidste år. De bedste gilder var hos dem, som havde lejet et trætel, der var rejst i haven. Efter kaffe og kage, hvor man sang de personlige konfirmandsange, blev der danset til musik af en rigtig spillemand- Til sidst blev der serveret natmad - og hvis pastor Matthesen var med - sluttelig sunget "Dejlig er jorden". Der hvor der ikke var musik, legede vi mørkeleg.

Året efter var det ens egen årgang og en selv. For de flestes vedkommende var det ud af skolen - og hvad så?

Det skal afslutningsvis bemærkes, at for Ruth's vedkommende blev hun meldt ind på Haahr's skole i Svendborg, hvor hun fik en præliminæreksamen.